

به نام خداوند جان و خرد

درسنامه علوم و فنون ادبی (۳)

پایه دوازدهم

تهیه شده در گروه درسی زبان و ادبیات فارسی استان آذربایجان شرقی

سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹

(مدیر گروه درسی ادبیات فارسی استان : خانم حکیمه خوش نظر)

تالیف و ویرایش :

(احمد رمضان زاده، صفا ملکی، گوهر موسوی ساداتی، موسی پیری، ستار پیری، مهناز حسینی، دینا مرادیان، رشید خدای افشاری، مرتضی عبداللهی، عظیم محمد نژاد، عبدالله اسلامی اصل، پریسا مردانلو، اعظم قره داغی، محمد فتاحی، فریبا رجبی، سجاد نصیری، صبا گلی فرهود، مینا صحاف امین)

صفحه

فهرست

فصل یکم

- درس یکم: تاریخ ادبیات قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری) ۳
- درس دوم: پایه های آوایی ناهمسان ۲۳
- درس سوم: مراعات نظیر ، تلمیح و تضمین ۴۰

فصل دوم

- درس چهارم: سبک شناسی قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری) ۵۰
- درس پنجم: اختیارات شاعری (۱) زبانی ۵۸
- درس ششم: لف و نشر ، تضاد و متناقض نما ۷۳

فصل سوم

- درس هفتم: تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصر و انقلاب اسلامی) ۸۹
- درس هشتم: اختیارات شاعری (۲) وزنی ۹۸
- درس نهم: اغراق ، ایهام و ایهام تناسب ۱۰۸

فصل چهارم

- درس دهم: سبک شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی ۱۲۰
- درس یازدهم: وزن در شعر نیمایی ۱۳۶
- درس دوازدهم: حسن تعلیل ، حس آمیزی و اسلوب معادله ۱۴۲

تنظیم: احمد رمضان زاده از ناحیه ۳ تبریز - صفا ملکی از ناحیه یک تبریز

درس یکم

تاریخ ادبیات قرنهای دوازدهم و سیزدهم (دوره ی بازگشت و بیداری)

جامعه و ادبیات همواره در حال تأثیر متقابل بر یکدیگرند. همان گونه که عوامل متعدّد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... در تغییر سبکهای ادبی مؤثر بوده اند، ادبیات نیز به نوبه خود منشا تحولات بزرگی در جامعه بوده است. در این درس، این تاثیر متقابل در قرون دوازده و سیزده مورد بررسی قرار می گیرد.

سبکهای شعر فارسی از آغاز تا زمان حال به ترتیب عبارتند از:

خراسانی، عراقی، هندی، دوره بازگشت ادبی، بیداری (مشروطه) و معاصر.

عوامل تغییر سبک: دلایل اصلی رویگردانی از سبک هندی را می توان بیشتر به خستگی و ملال شاعران از لفظ-بازی ها و پیچیدگی های افراطی سبک هندی نسبت داد. (در اصل در کنار عوامل دیگر، علت اصلی روی گردانی از سبک هندی، بیشتر ادبی است. اما در شکل گیری سبک بیداری، نقش عوامل سیاسی و اجتماعی پررنگ تر است.)

دوران گذر از سبک هندی به سبک بازگشت: از انقراض دولت صفویه تا سلطنت فتحعلی شاه (دوران حکومت های افشاریه و زندیه)، دوران گذر از سبک هندی به سبک بازگشت است. در این دوره شعر فارسی هنوز از تأثیرات سبک هندی و مکتب وقوع به طور کامل رها نشده- است؛ در عین حال تلاشهایی برای تغییر در سبک شعر فارسی به شیوه بازگشت به اسلوب گذشتگان در حال شکل گیری است. این تلاش ها با به قدرت رسیدن قاجار سرعت می گیرد. از مهم ترین این تلاش ها، تشکیل انجمن های ادبی است.

مهم ترین انجمن های ادبی در این دوره عبارتند از:

انجمن ادبی اصفهان (دوره نادر شاه و کریم خان زند): مؤسس مشتاق اصفهانی و چند تن از ادیبان

انجمن ادبی نشاط (دوره قاجار): مؤسس عبدالوهاب نشاط اصفهانی

انجمن ادبی خاقان (دوره قاجار): به ریاست فتحعلی شاه قاجار در تهران

هدف انجمن های ادبی و شیوه کار آنها: هدف این انجمن ها، رهایی بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط اواخر دوره صفوی بود ولی به جای نوآوری و ایجاد تغییرات جدید، به تقلید از اسلوب پیشینیان پرداختند.

عوامل مؤثر در شکل گیری نهضت بازگشت ادبی:

۱- تاراج کتابخانه اصفهان به وسیله مردم (در حمله محمود افغان) و ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن

۲- توجه دربار قاجار به ادبیات و رونق گرفتن بازار شعر و شاعری و مدح شاهان

۳- ضعیف شدن جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه تزاری

موارد مهم در مورد سبک بازگشت:

- جایگاه: مابین دو سبک هندی و بیداری قرار دارد.
- وجه تسمیه سبک بازگشت: به دلیل بازگشت به شیوه شاعران گذشته (سبک خراسانی و عراقی) این سبک، به سبک بازگشت معروف شد.
- دلیل بازگشت به سبک های پیشینیان در دوره بازگشت، فقر فرهنگی جامعه و رخوت حاکم بر ادبیات بود.
- شاعران در سطوح زبانی، ادبی و فکری به سبکهای خراسانی و عراقی توجه دارند. چنان که هم زبان و هم تخیل و اندیشه در شعر شاعران این دوره، تکرار شنیده ها در دوره های قبلی است.
- اهمیت شاعران این دوره، در رها کردن شعر فارسی از سستی و رخوت اواخر سبک هندی است؛ البته بدون نوآوری خاص.
- شاعران سبک بازگشت عمدتاً به دو گروه پیروان سبک خراسانی و عهد سلجوقی (قصیده سرایان) و پیروان سبک عراقی (غزل سرایان به سبک حافظ و سعدی) تقسیم می شوند.
- قصیده سرایان سبک بازگشت: صبای کاشانی، قآنی شیرازی و سروش اصفهانی
- غزل سرایان سبک بازگشت: نشاط اصفهانی، فروغی بسطامی و مجمر اصفهانی
- هاتف اصفهانی از معروف ترین شاعران سبک بازگشت است.
- معرفی دو تن از شاعران دوره بازگشت:

نام شاعر	توضیحات	آثار
فتحعلی خان صبای کاشانی	شاخص ترین شاعر این دوره؛ پرچمدار بازگشت ادبی؛ در مثنوی قصیده و غزل طبع آزمایی کرده است.	گلشن صبا (به تقلید از بوستان) خداوندنامه (حماسه‌ی مذهبی) در موضوع معجزات پیامبر (ص) و دلآوری‌های علی (ع)
میرزا عبدالوهاب نشاط اصفهانی	مهارت در نظم و نثر؛ دارای قصاید بلند؛ از نظر غزل سرایی در بین هم روزگاران خود تا حدی کم نظیر است.	گنجینه نشاط (مجموعه آثار منظوم و منثور)

دوره بیداری

از اواسط دوره قاجار عوامل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ادبی متعددی، باعث شکل گیری تحولات بزرگ در ایران و شروع نهضت بیداری شد. این دگرگونی ها سرانجام در ۱۳۲۴ هـ. ق. به امضای فرمان مشروطیت به دست مظفرالدین شاه انجامید.

عوامل سیاسی و اجتماعی

- طرح پرسش هایی در مورد علل شکست و عقب افتادگی ایران- سفر شاهان قاجار به فرنگ و آشنایی با تحولات جهانی

- شکل گیری تغییرات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی به وسیله تحصیلکردگان و روشن فکران ایرانی - انتشار افکار آزادی خواهانه از سوی روشن فکران داخلی و خارجی - شکل گیری حرکت ضد استبداد و ضد استعمار در ایران

عوامل فرهنگی و ادبی

- انتقاد از شعر دوره بازگشت - طرح موضوعات جدید در جامعه و ادبیات به وسیله شاعران و روشن فکران - ورود اصطلاحات و لغات غربی به شعر - ورود شعر به بطن جامعه و تبدیل شدن آن به صدای مردم - توجه به محتوا بیشتر از صور خیال و جنبه های شاعرانه در شعر - تصمیم به ایجاد تغییراتی در شعر از سوی شاعران به شکلی که شعر بتواند مسایل و پدیده های تازه را در خود جای دهد. این عوامل به طور خلاصه به شکل زیر ارائه شده است:

عوامل مؤثر در بیداری جامعه ایران (در دوره قاجار):

- ۱- تأثیر جنگ های نافرجام ایران و روس
- ۲- توجه مردم به واقعیت ها و امکانات فنی دنیای جدید
- ۳- کوشش های عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی شاه، در روی آوردن به دانش و فنون نوین
- ۴- اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل
- ۵- رواج صنعت چاپ و روزنامه نویسی و ترجمه و نشر کتاب های غربی
- ۶- تأسیس مدرسه دارالفنون به فرمان امیر کبیر و آموزش دانش های نوین

وضعیت عمومی زبان و ادبیات در دوره بیداری

- شکل گیری نوعی ادبیات سیاسی در پی نقد شرایط موجود از سوی روشن فکران که مخالفت دولت را نیز در پی داشت.

نام برخی از روشنفکران و شعرای آزادی - خواه دوره بیداری:

ملک الشعرا بهار، نسیم شمال، میرزا فتحعلی آخوندزاده، عبدالرحیم طالبوف و میرزا آقاخان کرمانی
ادبیات بیداری: ادبیاتی که گویای اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دوران مشروطه است.
بازار سیاسی - مطبوعاتی پررونق عصر مشروطه ابتدا به تهران بعد به تبریز تعلق داشت.

درون مایه های ادبیات فارسی در دوران بیداری:

آزادی، وطن، قانون خواهی و مبارزه با استبداد و استثمار (مضامین اصلی) و در جایگاه بعدی حقوق اجتماعی، برانگیختن احساسات ملی، توجه به فراگیری علوم جدید، پیکار با بیگانه و بیگانه - خواهی، انتقاد از ناپسامانی ها، نفی عقاید خرافی در جامعه و سخن از حقوق زنان

ویژگی های زبان شعری دوره بیداری

- شعر بیداری، بیان هنرمندانه واقعیات و وسیله-ای برای بهبود زندگی
- استفاده از زبان محاوره در ادبیات - بخصوص شعر- جهت برقراری ارتباط با مردم و انتقال مفاهیم جدید به زبان ساده
- شکل گیری نهضت ساده نویسی همراه با نهضت آزادی خواهی
- نقد مظاهر استبداد و استعمار با زبان ادبی
- بهره گیری از روزنامه ها و مطبوعات برای نشر اشعار

معرفی برخی از شاعران دوره بیداری

نام شاعر	معرفی شاعر	ویژگی های سبک و شعر	آثار و نمونه اشعار
محمد تقی بهار (ملک الشعرا)	شاعر، محقق و مدرس دانشگاه، نماینده مجلس، روزنامه نویس	-آشنایی کامل یا زبان فارسی و ادبیات کهن -سبک خراسانی -زبان حماسی	تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران -تاریخ تطور نظم فارسی-سبک شناسی -دیوان اشعار-تصحیح- های ارزشمند و مقالات علمی من نگویم که مرا قفس از آزاد کنید /قسم برده به باغی و دلم شاد کنید
ادیب الممالک فراهانی (محمد صادق امیری فراهانی)	-گرفتن لقب ادیب الممالک از جانب مظفرالدین شاه -فعالیت اصلی: روزنامه- نگاری -سر دبیر روزنامه مجلس -جدا بودن شعر از زندگی سیاسی	بیشتر اشعارش در قالب قصیده است. در قالب های ترجیع بند و مسمط نیز طبع آزمایی کرده است.	دیوان شعر (شامل قصاید، ترجیع بندها و مسمطها)- به قالب قصیده توجه بیشتری دارد. مضامین اشعار: وطن، مسایل اجتماع و سیاسی جنگ ننگ است در شریعت من /جز پی پاس دین و حفظ وطن
سید اشرف الدین گیلانی	معروف به نسیم شمال- اشعار او در روزنامه نسیم شمال نقش مهمی در بیداری مردم داشت.	مضمون اشعار او مبارزه با استبداد و عشق به وطن است. زبان شاعری او ساده، عامیانه و طنزآمیز است.	-روزنامه نسیم شمال -شعر «ای قلم» از اشعار معروف اوست. غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم خوش حمایت می کنی از شرع قران ای قلم

<p>از نمونه ترجمه‌ها: <u>قطعه «قلب مادر»</u></p> <p>داد معشوقه به عاشق پیغام که کند مادر تو با من جنگ</p>	<p>–مهارت در استفاده از تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعار ساده و روان</p> <p>–مهارت در طنز، هجو و هزل</p> <p>–ابتکار در انجام ترجمه‌های منظوم از شعرای غربی</p>	<p>علی‌رغم وجود اندیشه‌های نوگرایانه در اشعارش به دلیل جایگاه خانوادگی (نواده فتحعلی شاه قاجار) و تفکرات شخصی جزو شاعران آزادی‌خواه محسوب نمی‌شود.</p>	<p>ایرج میرزا</p>
<p>شعر معروف: از خون جوانان وطن لاله دمیده از ماتم سرو قدشان سرو خمیده</p>	<p>زبان شعری او ساده و دور از پیچیدگی است. وی مضامین وطن‌دوستی و ستیز با نادانی را با آوازی زیبا و پرشور می‌خواند.</p>	<p>– شاعر وطنی – از موسیقی‌دانان بزرگ عهد مشروطیت</p>	<p>عارف قزوینی</p>
<p>شعر معروف: آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی دست خود ز جان شستم از برای آزادی</p>	<p>تحت تأثیر شاعران گذشته بخصوص <u>مسعود سعد</u> و <u>سعدی</u> بود.. آشنایی با سعدی طبع شعری او را شکوفا ساخت.</p>	<p>از شاعران شاخص مشروطه است. در دوره هفتم مجلس نماینده مردم یزد بود. به دلیل اندیشه‌های آزادی‌خواهانه به زندان افتاد. و در نهایت جانفشانی را در راه آزادی و وطن فدا کرد.</p>	<p>فرّخی یزدی</p>
<p>مهم‌ترین اثر: نمایش‌نامه منظوم «<u>ایده آل</u>» یا «<u>سه تابلوی مریم</u>»</p> <p>گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم خاک وطن چو رفت چه خاکی به سر کنم</p>		<p>شاعر، روزنامه‌نگار، نمایش نامه‌نویس، نظریه پرداز دوره مشروطه به دلیل افشاگری اعمال پلیدو مقاصد شوم رجال خائن و بی‌پروایی در بیان اندیشه‌های سیاسی، اجتماعی و وطنی پیش از رسیدن به اوج شکوفایی به دست رضاخان ترور شد</p>	<p>میرزاده عشقی</p>

نثر فارسی در در قرن های ۱۲ و ۱۳ (دوره بیداری)

نوع نثر دوره بیداری: نثر بیداری، ساده و بی پیرایه است و به زبان مردم کوچه و بازار نزدیک است .

عوامل زمینه ساز سادگی نثر در دوره بیداری:

گسترش روزنامه نویسی، روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی، تغییر مخاطب (از خواص به عامه ی مردم)

پیشگامان نثر بیداری:

قائم مقام فراهانی، ناصرالدین شاه قاجار، عبدالرحیم طالبوف، میرزا آقاخان کرمانی، زین العابدین مراغه ای، علّامه دهخدا

موضوع ها و حوزه های ادبی نثر دوره بیداری (مشروطه):

روزنامه نگاری، داستان نویسی، نمایش نامه نویسی، ترجمه، تحقیقات ادبی و تاریخی

روزنامه نگاری و روزنامه های دوره بیداری: **صوراسرافیل** با مدیریت جهانگیرخان صوراسرافیل - **نسیم شمال** با مدیریت و نویسندگی سیداشرف الدّین گیلانی که مسایل سیاسی، اجتماعی و ... را با لحنی انتقادی و طنزآمیز بیان می کردند.

مجلّات دوره بیداری: بهار، نشریه ادبی از میرزا یوسف اعتصامی آشتیانی (پدر پروین اعتصامی) -

دانشکده و نوبهار بامدیریت ملک الشعرا بهار

داستان نویسی: داستان نویسی به شیوه جدید (رمان نویسی) در ادبیات کلاسیک فارسی سابقه ای ندارد و محصول یک قرن گذشته است.

زمان و نحوه شروع رمان نویسی در ایران: پیش از انقلاب مشروطه با ترجمه رمان های تاریخی غربی

دلایل توجه نویسندگان به نوشتن رمان های تاریخی در عصر مشروطه:

۱) حاکم بودن نوعی باستان گرایی و روحیه کاوش گرانه در شناخت هویت گذشته. ۲) دردسرساز بودن روزنامه نگاری و نوشتن رمان های سیاسی به دلیل سیاست های حاکم بر جامعه و گرایش به نگارش رمان های تاریخی و اجتماعی سطحی.

رمان ها و رمان نویسان پیشگام:

شمس و طغرا از محمدباقر میرزا خسروی (این کتاب در سال ۱۳۲۷ هـ.ق. نوشته شده و به عنوان **نخستین رمان تاریخی** ایران مشهور است.)

شمس الدین و قمر (رمانی عشقی-اخلاقی تاریخ تألیف ۱۳۲۶ هـ.ق.) و **داستان باستان** (این کتاب به «سرگذشت کوروش» نیز معروف است. تاریخ تألیف ۱۲۹۹ هـ.ق.) از میرزا حسن خان بدیع

نمایش نامه نویسی: نوع ادبی جدیدی که با شکل جدید و غربی آن در ادب کهن فارسی سابقه ای ندارد .

اولین بار در دوره ناصرالدین شاه با رفت و آمد ایرانیان به اروپا و آشنایی آنان با نمایش های غربی در ایران رواج یافت.

اولین نمونه های ادب نمایشی در ادبیات فارسی: میرزا آقا تبریزی برای اولین بار چند نمایش نامه کوتاه تالیف کرد. زبان این نمایش نامه ها مانند نثر داستانی قبل از مشروطه ساده، روان، بی تکلف و عوام فهم است .

ترجمه: از عوامل مؤثر در رشد و آگاهی ایرانیان در سال های قبل از مشروطه است. ترجمه آثار اروپایی در ایران با تاسیس چاپخانه در زمان فتحعلی شاه آغاز شد.

مهم ترین اثر ترجمه شده در دوره مشروطه: کتاب «سرگذشت حاجی بابای اصفهانی» اثر جیمز موریه ، ترجمه میرزا حبیب اصفهانی

تحقیقات ادبی و تاریخی: به علت اشتغال اهل قلم به روزنامه نویسی و موضوعات دیگر، این نوع ادبی در محدوده مشروطه جاذبه ای نداشت. تنها اثر قابل توجه ادبی -تاریخی دوره مشروطه، کتاب «تاریخ بیداری ایرانیان» تألیف ناظم الاسلام کرمانی است موضوع آن، تاریخ مشروطه است.

برخی نویسندگان دوره مشروطه:

نام نویسنده	معرفی و سبک	آثار
قائم مقام فرهنگی	از معروف ترین نویسندگان و سیاستمداران عصر مشروطه. اهمیت و جایگاه ادبی: با تغییر سبک نگارش، تکلف را در نثر از بین برد و موجب اقبال عامه به نثر شد. قائم مقام، احیا کننده نثر فارسی است. ویژگی های نثر: نوشتن مسایل عصر با کاربرد زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضربالمثل های لطیف به سبک گلستان سعدی و استفاده از عبارات کوتاه، موزون و مسجع	مهم ترین اثر: <u>منشآت</u>
علّامه علی اکبر دهخدا	از پیشگامان نثر جدید، شاعر، روزنامه نگاری و همکاری با روزنامه صوراسرافیل، نقش مؤثر در رواج نثر ساده و عامیانه که بعدها در داستان های محمدعلی جمال زاده و صادق هدایت به کار رفت.	<u>لغت نامه دهخدا</u> که مفصل ترین کتاب لغت زبان فارسی است. <u>چرند و پرند</u> ، مجموعه نوشته های طنزآمیز سیاسی - اجتماعی (در روزنامه صوراسرافیل منتشر می شد). <u>روزنامه سروش</u> (مکان انتشار: استانبول)

خودارزیابی:

۱- چه عواملی در ایجاد نهضت بازگشت ادبی مؤثر بودند؟

الف) تاراج کتاب خانه اصفهان که سبب شد تعدادی از کتاب های کتاب خانه سلطنتی به دست مردم افتاد و ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن برقرار شد.

- ب) توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و شاعری و مدح شاهان
- ج) تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه تزاری
- ۲ - مهم ترین عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر ادبیات عصر بیداری را بررسی کنید.
- ورود موضوعات جدید به جامعه و ادبیات، ساده شدن زبان شعر و نثر، سفر شاهان قاجار به فرنگ و آشنایی با تحولات جهانی، تحولات سیاسی-اجتماعی در ایران و جهان و به طور دقیق تر می توان گفت: ۱- تأثیر جنگهای نافرجام ایران و روس ۲- توجه مردم به واقعیت ها و امکانات فنی دنیای جدید ۳- کوشش های عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی شاه، در روی آوردن به دانش و فنون نوین ۴- اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل ۵- رواج صنعت چاپ و روزنامه نویسی و ترجمه و نشر کتاب های غربی ۶- تأسیس مدرسه دارالفنون به فرمان امیر کبیر و آموزش دانش های نوین.
- ۳ - درون مایه های ادبیات فارسی در دوران بیداری را بیان کنید.
- درون مایه های اصلی، آزادی، وطن، قانون خواهی و مبارزه با استبداد و استثمار، و در جایگاه بعدی حقوق اجتماعی، برانگیختن احساسات ملی، توجه به فراگیری علوم جدید، پیکار با بیگانگی و بیگانه خواهی، انتقاد از نابسامانی ها، نفی عقاید خرافی در جامعه و سخن از حقوق زنان.
- ۴ - ویژگی های شعر هر یک از شاعران زیر را بنویسید.
- فرخی یزدی:** تحت تأثیر شاعران گذشته بخصوص مسعود سعد و سعدی بود.. آشنایی با سعدی، طبع شعری او را شکوفا ساخت. شعر او سرشار از اندیشه های پرشور آزادی خواهی و وطن دوستی بود.
- عارف قزوینی:** تصنیف ها و ترانه های میهنی او در برانگیختن مردم و آزادی خواهی، نقش مؤثری داشت. شعر عارف، ساده و دور از پیچیدگی بود. سوز و شوری که در شعر عارف نمایان است، نشان از دردمندی و عشق او به میهن است.
- ایرج میرزا: در به کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعار ساده و روان هم چنین در طنز و هجو و هزل چیره دست بود. در شعر او اندیشه های نوگرایانه وجود داشت ولی جایگاه خانوادگی و تفکرات شخصی او مانع از قرار گرفتنش در ردیف شاعران آزادی خواه مشروطه شد. ساخت ترجمه هایی منظوم از اشعار غربی به نوعی از ابتکارات شعری او شمرده می شود.
- ۵ - در شعر دوره بیداری از نظر زبانی چه تحولاتی دیده می شود؟
- شاعران برای برقراری ارتباط بیشتر و بهتر با مردم، زبان محاوره را برگزیدند تا قابل فهم تر باشد و بتوانند مفاهیم جدید را با زبانی ساده منتقل کنند.
- ۶ - نثر فارسی در دوره بیداری چه تحولاتی یافت؟
- نثر به سمت سادگی و بی پیرایگی سوق یافت و به زبان مردم کوچه و بازار نزدیک شد. از دگرگونی هایی که در این دوره در نثر به وجود آمد، می توان به رواج و گسترش روزنامه نگاری، روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی بر اثر ارتباط با ادبیات اروپا و تغییر مخاطب نوشته ها (از خواص به عامه مردم) اشاره کرد.

۷- دو تن از پیشگامان رمان نویسی قبل از مشروطه را نام ببرید و از هر کدام اثری بنویسید.

محمدباقر میرزاخسروی با رمان « شمس و طغرا »

میرزا حسن خان بدیع با رمان های « شمس الدین و قمر » و « داستان باستان »

۸- توضیح دهید قائم مقام فراهانی در حوزه نثر فارسی چه جایگاهی دارد؟

قائم مقام با تغییر سبک نگارش، تکلف و تصنع در نثر فارسی را از بین برد و مسایل عصر را با زبان و اصطلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضرب المثل های لطیف به سبک گلستان سعدی نوشت که با عبارت های کوتاه، موزون و مسجع همراه بود. وی احیا کننده نثر فارسی است و منشآت، مهم ترین اثر اوست.

توضیحات تکمیلی (برای مطالعه بیشتر)

مکتب وقوع: این مکتب در اصل نتیجه یکی از چاره اندیشی های شاعران برای تغییر سبک بود. نمونه هایی از اشعار این مکتب را در فاصله اوایل قرون ۹ تا ۱۱ می توان دید. از ویژگی های اشعار مکتب وقوع می توان به **سادگی**، **پرهیز از به کار بردن صنایع بدیعی و اغراق های شاعرانه**، **بهره گیری از اصطلاحات و زبان عامیانه و بیان صرح و بی پیرایه وقایع بین عاشق و معشوق** اشاره کرد.

محتشم کاشانی، **وحشی بافقی**، **لسانی شیرازی** و **اهلی شیرازی** از معروفترین شاعران این مکتب هستند.

ترجیع بند: شعری مرکب از غزل هایی هم وزن با قافیه های متفاوت که بیت یکسان و مصرعی آن ها را به هم می پیوندد. به هر غزل، «خانه» و به بیت تکراری، «بیت ترجیع یا برگردان» گفته می شود. ترجیع بند هاتف با بیت ترجیع «که یکی هست و هیچ نیست جز او/وحده لاله آلا هو» از معروف ترین ترجیع بندهای زبان فارسی است. درون مایه ترجیع بند، عشق، مدح یا عرفان است.

مسمط: شعری که از رشته های گوناگون پدید می آید و قافیه ی رشته ها با یکدیگر متفاوت است. در هر رشته همه مصراع ها به جز مصراع آخر هم قافیه اند؛ به مصراع آخر، بند گفته می شود و تمام بندها با یکدیگر هم قافیه اند. مسمط هایی که مجموع بند و رشته آن ها، سه مصراع باشد، مثلث (سه تایی) گفته می شود. به چهار مصراعی، مربع؛ به پنج مصراعی، مخمس؛ به شش مصراعی، سدس و به هشت مصراعی، مثنی گفته می شود. در این میان سدس از همه، رایج تر است. منوچهری بنیان گذار مسمط است. درون مایه مسمط غالباً تغزل، مدح، و مسایل سیاسی و ملی-میهنی است.

طنز: نوعی نقد همراه با شوخی در نظم یا نثر که با برهم زدن نظم و تناسب متعارف و دگرگون کردن حوادث و اشخاص، چهره هایی می آفریند که در وجود آن-ها زشتی ها و پلشتی ها به نحو بارزی به نمایش گذاشته می-شود. به عبارت دیگر طنز، بیان هنرمندانه و نقادانه ی کژی ها و نادرستی ها است و قصد آن، اصلاح است نه تخریب.

هجو: در مقابل مدح قرار دارد. در مفهوم عیب جویی و ناسزاگویی در نظم و نثر که هدف از آن، تخریب شخصیت افراد است.

هزل: سخنانی که بر مبنای شوخی ها و سخنان بیهوده و گزاف شکل گرفته اند و یا در آن حریم اخلاق ادب رعایت نشده است.

سوالات مربوط به متن (ترکیبی از سوالات نهایی و کلاسی)

۱- چرا ادبیات بیداری - به ویژه شعر- زبان محاوره را برگزید؟